

Zsidó vallású honvédtisztek, akik 1849-ben emigráltak és a magyar ügyért éltek-haltak

Az idén van a magyar szabadságharc és a honvéd emigráció kilencvenedik évfordulója. 1849 tavaszán hetedfélezer honvéd emigránsnak kellett elhagynia hazáját. Közöttük egész sereg magyar zsidó honvédtiszt volt, akik Thököly és Rákóczi törökországi bujdosóújtára léptek. Törökországba, Ázsiába, Dél-Amerikába, Franciaországba, Angliába, Ausztráliába mentek, reménybe, bánatba, kétségbe, sikerbe, bukásba. Szóval, emigráltak. Kossuth, Deák, Eötvös, tette őket szabaddá, más szóval, emberré és magyarrá. Ezért vállalták magyar emberséggel a szabadságért való küzdelmet, ami 1849 őszére bitót, börtönt és emigrációt jelentett. Asszimilálódtak: ezért lettek honvédek, mert vállalták a honvédsorsot: emigráltak. Ezt az égvilágon senki nem tagadhatja le.

Az emigrációban a görbe magyar honvédszabalya után sokan egyenes pengéjű olasz légionárius-karddal szolgálták az »Unita Italia«, az Olasz Egység eszméjét. De töretlen, tiszta tollal és szellemmel szolgálták a magyar ügyet is. Ezt a megdönthetetlen tényt sem lehet letagadni.

.... Ma, kilencven év múltán, a szabadságharc évfordulóján újból mindennapos a szörnyű szó: emigráció. Vajjon azok között, akik ma őseik útjára, az üzőtt, örök Ahasveros bolyongó útjára kényszerülnek lépni, van-e szabadságharc kori zsidó honvédutód?

Bocsásson meg az olvasó, ha e kérdésre felelve, a cikkirő először saját őseiről beszél. Szabadságharc kori olasz és magyar honvédnagyapám, Bevilacqua János és Szentessy Dániel, bresciai bitón halt olasz némes gárdakapitány atyámfia, Don Girolamo Bevilacqua gróf és a párizsi emigrációban meghalt fivére, Don Guglielmo Bevilacqua herceg zsidó honvédbajtársainak nevét magyar kegyelettel írta le az elábbiakban. Erre kötelez az urí magyar bajtársi katonamóres és regula, amelyre mint katonatiszt esküdtem fel.

Ezt a névsort közlöm azoknak a magyar zsidó bajtársaimnak az emlékére, akikkel négy évig harcoltam a fronton. Akik velünk együtt állottak a gáton, tudják ugyanezt. De sokan tagadják le és hallgatják el, noha tudják. Én nem hallgatok.

Kezdjük a sort a zsidó emigráns diplomatákkal, sajtótitkárokkal, írókkal, politikusokkal.

Heller-Helfy Ignác, a manapság oly sokat emlegetett felvidéki zsidó dohánytözsér tagja, egyik államférfink vérékonya, volt honvédgyalghadnagy, az itáliai emigrációban újságíró lett, aki mindig a magyar ügyet szolgálta. Kossuth Lajos emlékirataiban Heller-Helfyt hűséges sáfárjának és palatinusának nevezi. 1867 után aggastyánkorig a magyar szabadságszellemet képviselő országgyűlési Függetlenségi Párt egyik vezéralakja volt. Gróf Keglevich Gáborral, Eötvös Károllyal és Mikszáth Kálmánnal együtt szervezte meg a kilencvenéves korban gondokkal küzdő Kossuth érdekében a nemzeti akciót.

Gróf Teleki László szabadságharc párizsi magyar követ és báró Jósika Sámuel, a későbbi magyar honvédemigráció propaganda sajtófőnöke, párizsi irodájának legbizalmasabb emberei a tehetséges, soknyelven beszélő és a magyarságért mindig kiálló emigráns zsidók: Horn Ede, Horn Antal, Hirschler-Szarvadi Frigyes és szitányi nemes Ullmann Frigyes voltak.

Horn Ede — családi nevén Eichhorn Ignác — pesti rabbinus, 1848-ban a lángholó hazafiságú »Der Ungarische Israelit« szerkesztője, majd Klapka alatt komáromvári tábori honvédrabbinus, Lipcsében, Brüsszelben, majd Párizsban a magyar ügy mellett, mint helyettes magyar sajtófőnök igen sokat írt. 1867 után országosnevű statisztikus és nemzetgazdász-ként is ismerték, országgyűlési képviselő és államtitkár let.

Budapest székesfőváros kegyelete utcát nevezett el róla. Őese, Eichhorn-Horn Antal, mint tizenégyéves diágyerek önként csapott fel honvédeknek. 1849-ben Szőreg és Temesvár alatt köz-honvéd, tizenötéves korában pedig báró Jósika Sámuel és bátyja, Horn Ede mellett angol, francia és német tollú újságíró a magyar ügy érdekében. Ugyanakkor Hirschler-Szarvadi Frigyes, Teleki László párizsi magyar követet követségi titkára. A gróf emlékirataiban sokat ír róla és másik titkáráról, az 1820 táján nemesített magyar nagyiparos zsidó család, a Szitányi nemes Ullmann család fiáról, Szitányi Frigyesről. (Az 1800-as évek elején született kilenc nőrokonának magyar zsidó vére ma másfél-száz arisztokrata dédanyai vérében csörgedez.

Báthory Ignác komáromi várgyaloghadnagy, az USA világhírű tábornoka, Grósz Móríc honvédszázados kisázsiai török törzstiszt lett. Hirschler-Iszléri Zsigmond ácslegény, honvédhidászközlegény, Isztambulban ácsmester, Itáliában légionista tüzérhadnagy, a Voltorno mellett ütegparancsnok lett. Garibaldi tüzérszázadosá nevezte ki Hirschler-Iszléri, aki azután zürichi ácsmester, majd 1867 után pesti építőmester lett.

Keller honvédszázados török, majd olasz százados volt. Ugyanez volt a pályafutása Stein-Kövi honvédszázadosnak, Lefkovic Móríc honvédhadnagynak, valamint Mandl honvédtüzérhadnagynak.

Kaiser-Mogyoródi Adolf komáromi hadnagy lett az itáliai Magyar Légiónalezredes-főparancsnok, az olasz királyi lovagira nagra emelte. Alstädter-Ó váry Lipót pesti filozopter volt, honvédmesterből lett olasz légiósszázados és olasz királyi lovag. Olasz grófnőt vett el feleségül. Ferenc József a kiváló tudóst a Magyar Királyi Országos Levéltár aligazgatójává nevezte ki. 1910-ben halt meg.

Beszéljünk most a honvédorvosokról. A legtöbb izzó hazafiságú tollforgató volt. Tehetségükkel becsületet szereztek a nagyvilágban a magyar orvosi karnak és az Alma Materne. Blumberg Henrik honvédorvos és lajszerkesztő a börtön elől Kelet-Indiába menekült, utóbb Cannes-ban telepedett le. Adliczer Antal olasz légionista tábororvos lett, Glück Izidor honvédhuszár-

ezredorvos Londonba és Newyorkba került.

Fürst-Hercegi Móríc honvédorvos, olasz tábori orvos és Garibaldi személyi orvosa, Barraconeban Kossuth Lajos bizalmasa volt. Kaufmann-Kálozdi Móríc honvédnagyorvos török tábori orvos lett. Newyorkban, illetőleg New Orleansban működött dr. Klein-Kisfi, illetőleg dr. Langer Ignác menekült honvéd törzsorvos. Törökországba menekült Schindler dr. honvédorvos, dr. Spitzer pedig török birodalmi egészségügyi főnök lett. Tauszky Rudolf előbb olasz tábori századorvos volt, aztán Amerikába emigrált.

Dr. Eisler-Vasfi Móríc emigráns élete Jókai-regénybe illik. Mint rabbinus 30 éves korában lett pesti medikus, 1849-ben tábori sebész-honvédorvos, az emigrációban Lipcsében szerkeszti a magyarbarát Die Grenzboten. Kertbeny Károly társaságában Lipcsében magyar emigráns honvédnymdászokkal szedeti és adja ki Hangok a multból címmel a magyar szabadságharc lírai antológiáját, illetőleg Petőfi verseit, ugyanezt 1851-ben Párizsban ismét Kertbeny-vel együtt Nationallieder der Magyaren címmel adja ki. Amikor Newyorkba került, ott is a magyar ügyért dolgozott.

Dr. Róth Mátyás tábori honvédegészségügyi felügyelő 1849-ben Londonba menekült. Petőfi és Jókai barátja volt Hirsch-Zerffy Gusztáv színész, medikus, orvostudor, a »Honderű« segédszerkesztője és a Pilvax kávéház ifjával együtt mint kombattáns százados harcolt. Az aradi bitófán vértanuhalt halt Schweidel József tábornok adjutánsa volt, Világos után a magyarbarát francia konzul irnoka, londoni orvos és a világhírű »Royal Medical College tagja.

... Igy lehetne folytatni a sort a lengyel és német légionárius emigráns zsidó magyarokkal. Azokkal, akik külföldön is boldogultak, azokkal, akiknek nyoma veszett és azokkal, akiket elsodort az emigrációs élet. Ez azonban egy cikk keretében nem fér. Erről más alkalommal számolunk be.

Borsodi Bevilacqua Béla